

Skyrev.

FAR

**Första året med ny standard för
kommunal räkenskapsrevision**

Inledning

Den 1 januari 2023 infördes en ny standard för kommunal räkenskapsrevision (även kallad KISA) för granskningen som sakkunniga gör på uppdrag av förtroendevalda revisorer i kommuner och regioner. För att undersöka hur standarden implementerats under det första året genomfördes en webbenkät i samband med att granskningen av bokslutet för år 2023 hade avslutats.

Syftet är att skapa ett kunskapsunderlag om hur standarden har tagits emot och implementerats. Resultaten kommer att ligga till grund för fortsatt utveckling, förvaltning samt utbildning och information om standarden.

Denna rapport presenterar enkätresultaten samt ger förslag på åtgärder och aktiviteter framåt och är upprättad gemensamt av Sveriges kommuner och regioner (SKR), Sveriges Kommunala Yrkesrevisorer (Skyrev) och FAR, branschorganisationen för revisorer, redovisningskonsulter m.fl.

Respondenter

Undersökningen genomfördes som en totalundersökning och sändes till fyra grupper som alla berörs av räkenskapsrevisionen på olika sätt:

1. Ekonomichefer i kommuner och regioner
2. Förtroendevalda revisorer i kommuner och regioner (ett svar per revisionsgrupp)
3. Sakkunniga på revisionsföretag (uppdragsledare eller ansvariga för räkenskapsrevision)
4. Sakkunniga på revisionskontor (cheferna för respektive kontor).

De sakkunniga på revisionsföretagen fick ange den roll som passade dem bäst och 78 % svarade att de var uppdragsledare medan 22 % var ansvariga för räkenskapsrevision.

Revisionskontoren tillfrågades om de hade genomfört granskning på egen hand eller om de hade upphandlat granskningen. Resultatet visade att 80 % (16 st.) av revisionskontoren hade upphandlat räkenskapsrevision från ett eller flera företag medan 20 % (4 st.) genomfört granskningen själva. Av de som upphandlat räkenskapsrevision uppgav 75 % (12 st.) att ett (1) företag hade ansvarat för all granskning och avgett yttranden självständigt. Resterande 25 % (4 st.) uppgav att räkenskapsrevisionen hade utförts av ett eller flera företag som verkat som konsulter på uppdrag av revisionskontoret och upphandlats enligt punkt 34 b i ramverket i standarden.

Svarsfrekvens

Av 773 tillfrågade har 530 personer besvarat enkäten vilket ger en total svarsfrekvens på 69 %. Svarsfrekvensen varierar mellan de olika grupperna med 48 % bland de sakkunniga på revisionsföretagen och 91 % bland revisionskontoren. Bland ekonomicheferna har 73 % svarat och bland de förtroendevalda revisorerna 71 %.

Antal utskick: 773st	Antal svar: 530st
Respondenter	Svarsfrekvens
Ekonomichefer i kommuner och regioner	73 %
Förtroendevalda revisorer i kommuner och regioner	71 %
Sakkunniga på revisionskontor	91 %
Sakkunniga på revisionsföretag	48 %
Samtliga respondenter	69 %

Svarsfrekvensen är överlag hög i de flesta grupper med undantag för sakkunniga inom revisionsföretagen där deltagandet är avsevärt lägre. Vid tolkning av resultaten är det därför viktigt att beakta att den totala svarsfrekvensen uppgår till 48 % vilket innebär att vi saknar svar från

52 % av målgruppen. Vid en bortfallsanalys framkommer att de tre tillfrågade byråerna har svarat i lika stor utsträckning. Generaliseringar bör göras med försiktighet eftersom 52 % av målgruppens svar saknas.

Frågorna

Frågorna i enkäten redovisas i bilaga 1.

Det är värt att påpeka att i flera av frågorna tillåter svar i fritext. När det gäller frågor om förändringar jämfört med föregående år fick de respondenter som angav att förändringar hade ägt rum möjlighet att beskriva exempel på dessa förändringar i fritext. Respondenter som uppgav de övriga svarsalternativen hade dock ingen möjlighet att ge ytterligare kommentarer.

Resultat

Kännedom och information om standarden

Enkäten inleddes med frågor om kännedom om standarden. Eftersom de sakkunniga, både på revisionskontor och på revisionsföretag, arbetar direkt med standarden så ställdes dessa frågor endast till ekonomichefer och förtroendevalda revisorer. De fick också uppge om de fått information om standarden samt av vem.

Bland ekonomicheferna svarade 99 % att de känner till att det har kommit en ny standard för kommunal räkenskapsrevision. Vidare svarade 83 % att de fått information om standarden medan 13 % svarade att de inte fått någon information.

Av de som fått information svarade 72 % att de fått information från de sakkunniga i kommunen/regionen, 59 % av SKR, 8 % av de förtroendevalda revisorerna samt 20 % hade fått information av en annan källa (kollegor, nätverk, utbildningar, Kommunalekonomernas förening).

Bland de förtroendevalda revisorerna var det 97 % som svarade att de kände till att det kommit en ny standard för kommunal räkenskapsrevision och 92 % svarade att de fått information om standarden.

Av de som fått information uppgav 98 % att de fått information av sina sakkunniga revisorer, 41 % uppgav SKR samt 6 % annan källa (där nätverk och föreningar för förtroendevalda revisorer var vanligast).

Granskning av delårsrapport

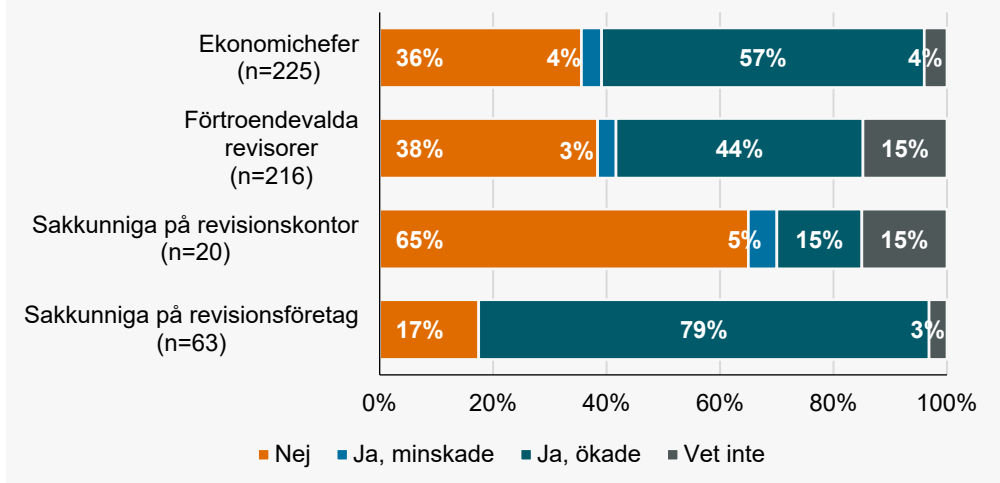
I detta avsnitt presenteras svar på ett antal frågor som handlade om granskningen av delåret under hösten 2023. Frågorna berör omfattningen, inriktningen, och budgeten för granskningen samt rapporteringen gällande delårsrapporten för 2023 i jämförelse med föregående år.

Upplever du/ni att omfattningen på granskning av delårsrapport 2023 har förändrats jämfört med föregående år?

Bland ekonomicheferna angav 36 % att omfattningen var oförändrad, medan 57 % uppgav att den hade ökat. Hos de förtroendevalda revisorerna svarade 38 % att omfattningen var oförändrad, 44 % att den hade ökat och 15 % att de inte visste.

Bland de sakkunniga på revisionskontor ansåg 65 % att omfattningen var oförändrad, medan 15 % upplevde en ökning och 15 % svarade att de inte visste. Av de sakkunniga på revisionsföretagen uppgav 17 % att omfattningen var oförändrad, medan 79 % upplevde att den hade ökat.

Diagram 1: Upplever du/ni att omfattningen på granskning av delårsrapport 2023 har förändrats jämfört med föregående år?

Upplever du/ni att inriktningen på granskning av delårsrapport 2023 har förändrats jämfört med föregående år?

Bland ekonomicheferna angav 49 % att inriktningen var oförändrad, medan 42 % ansåg att inriktningen hade förändrats. Flertalet av de som ansåg att inriktningen förändrats uppgav att granskningen nu fokuserar mer på processer, intern kontroll och rutiner. Dessutom svarade många att de upplever att granskningsarbetet blivit mer detaljerat och att det i samband med delårsgranskningen var en ökad efterfrågan på dokumentation.

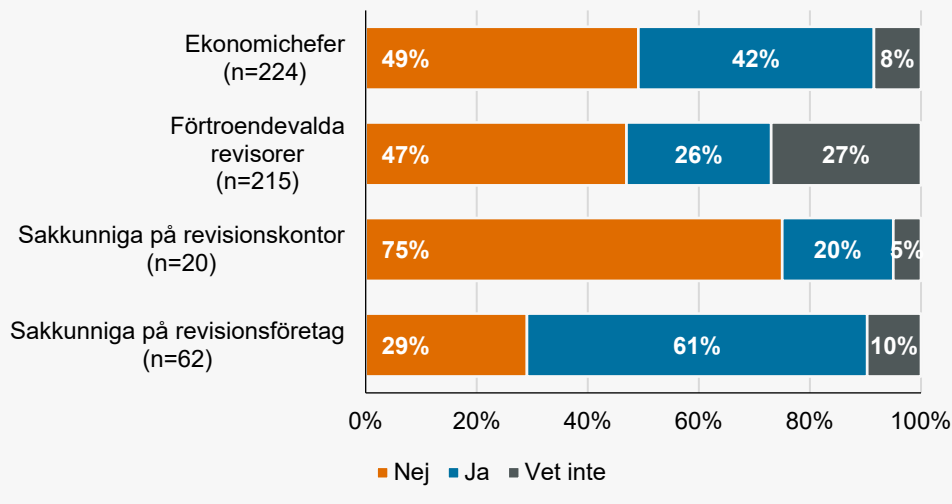
Hos de förtroendevalda revisorerna svarade 47 % att inriktningen var oförändrad, 26 % att den var förändrad och 27 % att de inte visste. Flertalet av de som upplevde en förändring beskrev att granskningen har blivit mer djupgående och detaljerad med ökad fokus på processer. Några lyfte det nya yttrandet från sakkunnig och några att rapporteringen blivit mindre detaljerad gentemot revisorerna men mer omfattande gentemot kommunen. Andra menade att

granskningen ökat vilket enligt dem gör det möjligt att identifiera risker tidigare.

Bland de sakkunniga på revisionskontor ansåg 75 % att den var oförändrad medan 20 % ansåg att den var förändrad. Några av de som ansåg att inriktningen förändrats lyfte fram att tidigare utfördes granskningen på respektive nämndnivå men numera genomförs revisionen utifrån ett kommunstyrelseperspektiv. Detta innebär att fokus har förskjutits till ett övergripande perspektiv snarare än separata nämnders verksamheter. Vissa lyfte även att granskningen har blivit mer strukturerad och formaliserad med större betoning på noggrann dokumentation och ett mer systematiskt tillvägagångssätt.

Av de sakkunniga på revisionsföretag ansåg 29 % att den var oförändrad, medan 61 % ansåg att inriktningen hade förändrats. Några av de som ansåg att inriktningen förändrats lyfte att det läggs större vikt vid system, rutiner och processer för intern kontroll. Flertalet uppgav även att granskningen varit mer omfattande inklusive en utökad processgranskning med fler stickprov och ökat dokumentationskrav. De lyfter även fram att det har skett ett ökat fokus på intern kontroll samt en mer noggrann granskning av sammanställda räkenskaper. Dessutom har en helt ny riskbedömning introducerats som nu måste dokumenteras noggrant.

Diagram 2: Upplever du/ni att inriktningen på granskning av delårsrapport 2023 har förändrats jämfört med föregående år?

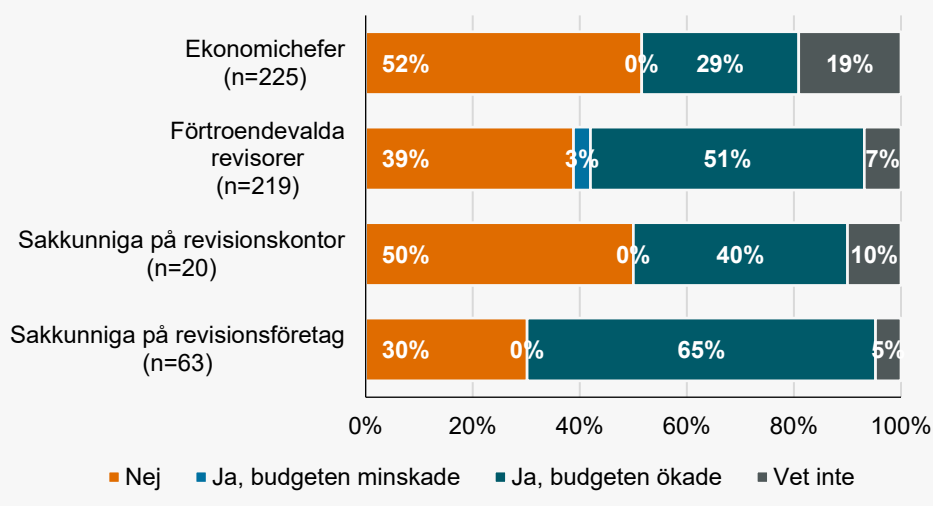

Upplever du/ni att budgeten för granskning av delårsrapport 2023 har förändrats jämfört med föregående år?

Bland ekonomicheferna angav 52 % att budgeten var oförändrad, 29 % att den hade ökat och 19 % att de inte visste. Hos de förtroendevalda revisorerna svarade 39 % att den var oförändrad, medan 51 % ansåg att den har ökat.

Bland de sakkunniga på revisionskontor ansåg 50 % att den var oförändrad, medan 40 % ansåg att den ökat. Av de sakkunniga på revisionsföretag ansåg 30 % att den var oförändrad medan 65 % ansåg att den ökat.

Diagram 3: Upplever du/ni budgeten för granskning av delårsrapport 2023 har förändrats jämfört med föregående år?

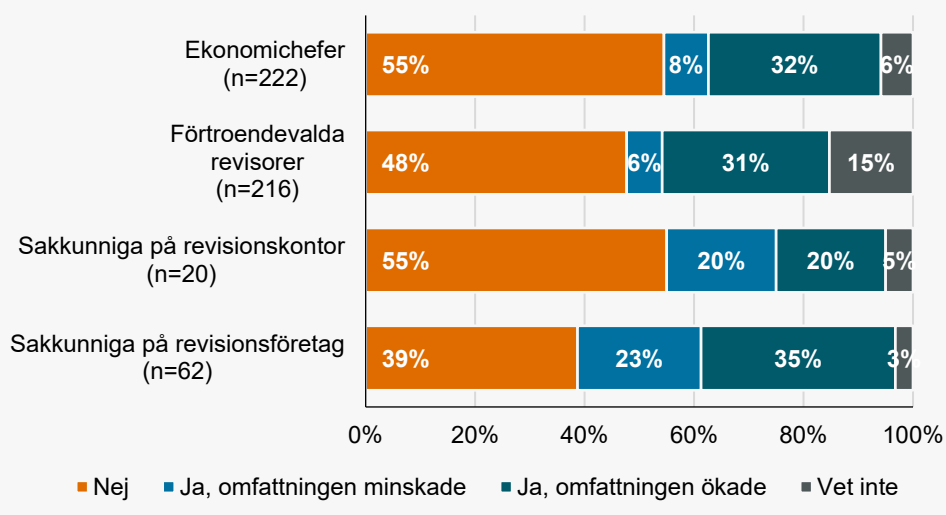

Upplever du/ni att omfattningen på rapportering av delårsrapport 2023 har förändrats jämfört med föregående år?

Bland ekonomicheferna angav 55 % att omfattningen var oförändrad, medan 32 % ansåg att den hade ökat. Hos de förtroendevalda revisorerna svarade 48 % att omfattningen var oförändrad, 31 % att den hade ökat och 15 % att de inte visste.

Bland de sakkunniga på revisionskontor svarade 55 % att omfattningen var oförändrad, 20 % att den minskat och 20 % att de inte visste. Av de sakkunniga på revisionsföretag svarade 39 % att omfattning var oförändrad, 35 % att den ökat och 23 % att den minskat.

Diagram 4: Upplever du/ni att omfattningen på rapportering av delårsrapport 2023 har förändrats jämfört med föregående år?

Upplever du/ni att inriktningen på rapportering av delårsrapport 2023 har förändrats jämfört med föregående år?

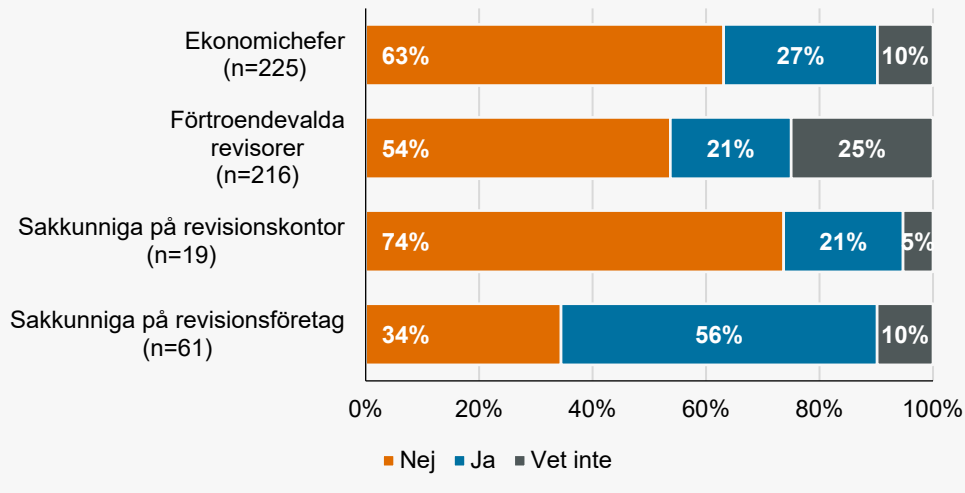
Bland ekonomicheferna angav 63 % att den var oförändrad, medan 27 % ansåg att inriktningen hade förändrats. Några av de som upplevde en förändring i inriktningen från föregående år noterade ett ökat fokus på processer och en mer varierad rapporteringsinriktning när det kommer till koncernen. Några påpekade att de sakkunniga numera delar upp sina rapporter medan andra betonade att rapporterna innehåller fler delar med ett tydligare fokus på intern kontroll.

Hos de förtroendevalda revisorerna svarade 48 % att den var oförändrad, 21 % att den var förändrad och 25 % att de inte visste. Vissa av de som ansåg att inriktningen hade förändrats lyfte fram att rapporteringen har blivit mer detaljerad och koncerntänket har tydligare synliggjorts. Det har också tillkommit ett yttrande från den sakkunniga i samband med granskning av delårsrapporten.

Bland de sakkunniga på revisionskontor ansåg 74 % att den var oförändrad, medan 21 % ansåg att den var förändrad. Några av de som ansåg att inriktningen förändrats lyfte att numera grundas rapporteringen på sakkunniga bitrådets yttrande och den information som presenteras är begränsad till avvikelser. De lyfte även att fokus i granskningen av väsentliga processer flyttats till central nivå även i de fall där nämnder har ett betydande inflytande och ansvar. Detta innebär att rapporteringen inte längre tar hänsyn till nämndernas roll i samma utsträckning som tidigare, utan koncentreras på den centrala ledningens perspektiv.

Av de sakkunniga på revisionsföretag ansåg 34 % att den var oförändrad, medan 56 % ansåg att den var förändrad. Vissa av de som ansåg att inriktningen hade förändrats lyfte fram att det skett ett ökat fokus på intern kontroll. Tidigare var rapporteringen oreglerad, men nu lämnas ett standardiserat yttrande. En större del av arbetet har också lagts på att förankra och skapa förståelse för standardens effekter. Avvikelse rapportering har fått ökad uppmärksamhet och i stället för längre rapporter om varje delmoment i delårsrapporten lämnas nu ett yttrande och en avvikelse rapport.

Diagram 5: Upplever du/ni att inriktningen på rapportering av delårsrapport 2023 har förändrats jämfört med föregående år?

Granskning av årsbokslut

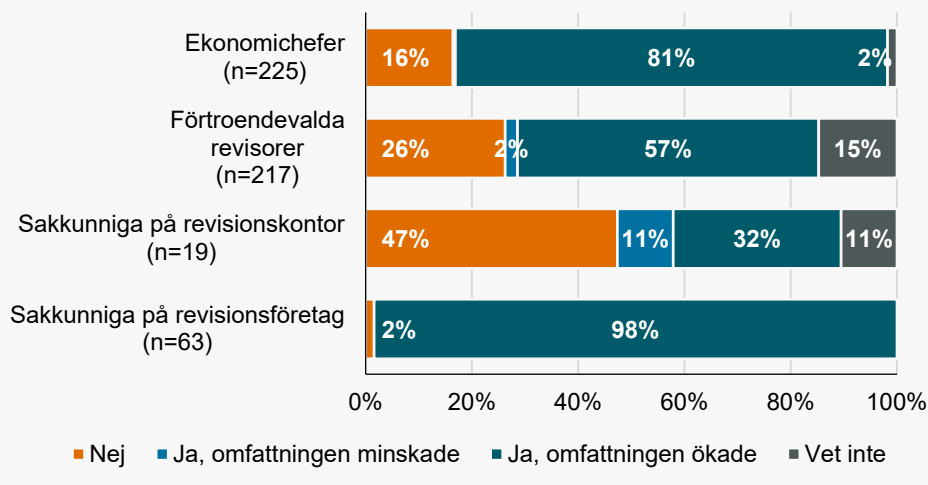
I detta avsnitt presenteras svar gällande en rad frågor om granskningen av årsbokslutet för 2023. Frågorna handlar om på omfattningen, inriktningen, budgeten samt rapporteringen gällande granskningen av årsbokslutet för 2023 i jämförelse med föregående år.

Upplever du/ni att omfattningen på granskning av årsbokslut 2023 har förändrats jämfört med föregående år?

Bland ekonomicheferna angav 16 % att omfattningen var oförändrad, medan 81 % uppgav att den hade ökat. Hos de förtroendevalda revisorerna svarade 26 % att omfattningen var oförändrad, 57 % att den hade ökat och 15 % att de inte visste.

Bland de sakkunniga på revisionskontor ansåg 47 % att omfattningen var oförändrad, medan 32 % upplevde en ökning. Av de sakkunniga på revisionsföretag uppgav 98 % att omfattningen hade ökat.

Diagram 6: Upplever du/ni att omfattningen på granskning av årsbokslut 2023 har förändrats jämfört med föregående år?

Upplever du/ni att inriktningen på granskning av årsbokslut 2023 har förändrats jämfört med föregående år?

Bland ekonomicheferna angav 28 % att inriktningen var oförändrad, medan 68 % ansåg att inriktningen hade förändrats. Av de som svarade att inriktningen hade förändrats lyfte några att de upplevt ett ökat fokus på rutiner, processer och kontroller. Vissa upplevde även att granskningen tog längre tid än tidigare. Flera nämner även att inriktningen på rapportering är mer på detaljnivå och fler stickprov utförs. De upplever även att dokumentationskraven har ökat och att det finns ett större fokus på koncernen än tidigare.

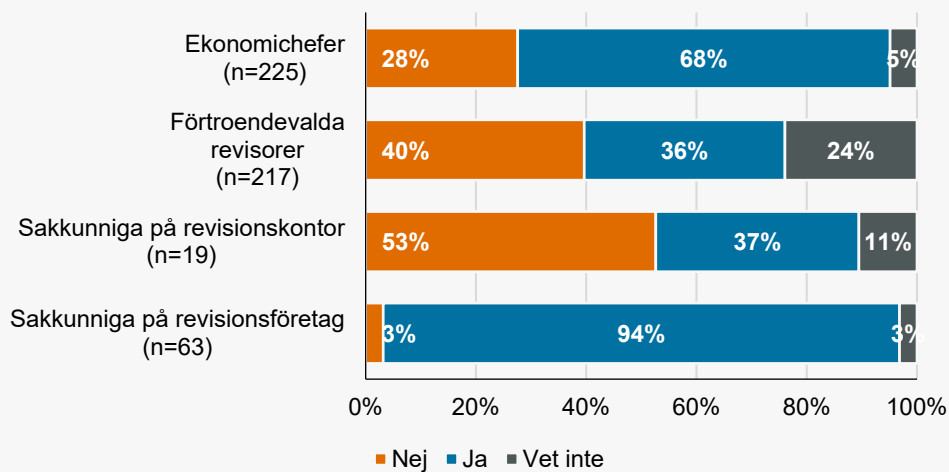
Hos de förtroendevalda revisorerna svarade 40 % att inriktningen var oförändrad, 36 % att den var förändrad och 24 % att de inte visste. Flertalet av de som uppgav att inriktningen hade förändrats lyfte fram att granskningen är mer detaljerad och har fått ett ökat fokus på internkontroll och processbeskrivningar. Vissa beskriver att det sker en utförligare räkenskapsrevision och större uppmärksamhet läggs på IT-

systemen. Flera områden har utökats och dokumentationskraven har ökat vilket medför mer arbete för ekonomiavdelningen.

Bland de sakkunniga på revisionskontor ansåg 53 % att den var oförändrad medan 37 % ansåg att den var förändrad. Några av de som ansåg att inriktningen hade förändrats lyfte att fokus varit på intern styrning och kontroll av väsentliga processer inklusive granskning av löner och närståendeförhållanden. Flera nämnde även att för att kunna lämna ett yttrande med rimlig säkerhet krävs mer omfattande granskning än tidigare. ISA 315 har även bidragit till ökade krav på förståelse för och dokumentation av IT-miljön. Standarden har medfört att ekonomiavdelningen fått ett större ansvar för att ta fram nödvändigt underlag för revisionen. Samtidigt har mängden dokumentation som krävs ökat vilket innebär ett mer strukturerat arbetssätt.

Av de sakkunniga på revisionsföretag ansåg 94 % att inriktningen hade förändrats. De lyfte upp att det genomförts fler stickprov och en ökad granskning av processer. Fokuset ligger på intern kontroll samt på planering, processer och övriga generella revisionsåtgärder. Det har även tillkommit nya granskningsmoment såsom åtgärder för sammanställd räkenskaper samt drift- och investeringsredovisning. Dessutom lyfte de att det nu är tydligare specificerat vad som ska granskas och varför.

Diagram 7: Upplever du/ni att inriktningen på granskning av årsbokslut 2023 har förändrats jämfört med föregående år?

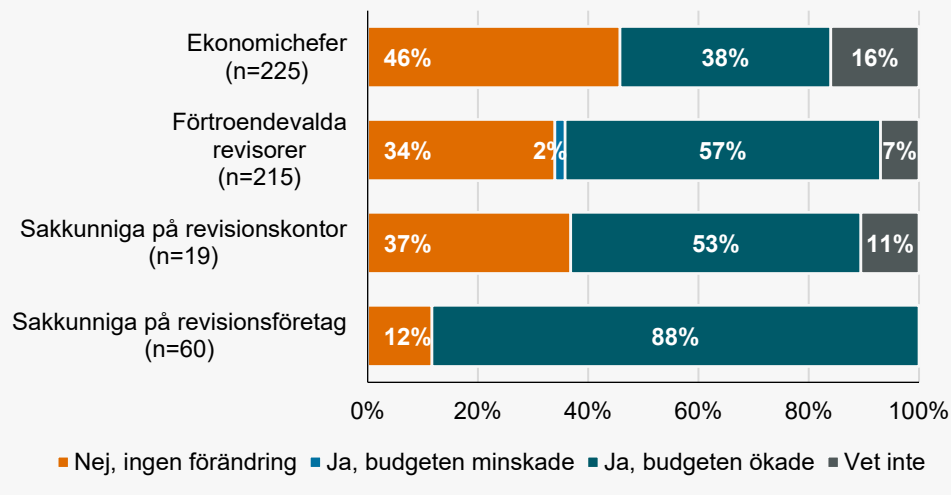

Upplever du/ni att budgeten för granskning av årsbokslut 2023 har förändrats jämfört med föregående år?

Bland ekonomicheferna angav 46 % att budgeten var oförändrad, 38 % att den hade ökat och 16 % att de inte visste. Hos de förtroendevalda revisorerna svarade 34 % att den var oförändrad, medan 57 % ansåg att den ökat.

Bland de sakkunniga på revisionskontor ansåg 37 % att den var oförändrad, medan 53 % ansåg att den ökat. Av de sakkunniga på revisionsföretag ansåg 12 % att den var oförändrad medan 88 % ansåg att den ökat.

Diagram 8: Upplever du/ni att budgeten för granskning av årsbokslut 2023 har förändrats jämfört med föregående år?

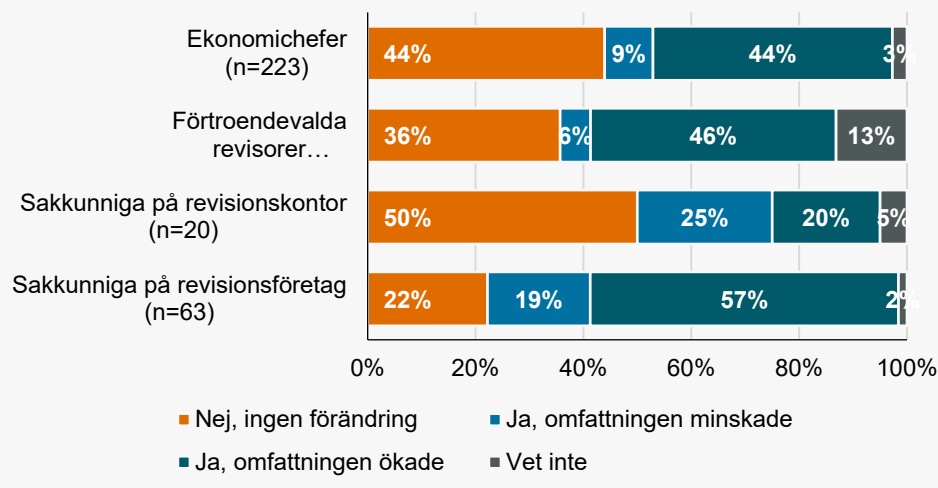

Upplever du/ni att omfattningen på rapportering av årsbokslut 2023 har förändrats jämfört med föregående år?

Bland ekonomicheferna angav 44 % att omfattningen var oförändrad, medan 44 % ansåg att den hade ökat. Hos de förtroendevalda revisorerna svarade 36 % att omfattningen var oförändrad, medan 46 % angav att den hade ökat.

Bland de sakkunniga på revisionskontor svarade 50 % att omfattningen var oförändrad, 20 % att den ökat samt 25 % att den minskat. Av de sakkunniga på revisionsföretag svarade 22 % att omfattningen var oförändrad, 57 % att den ökat och 19 % att den minskat.

Diagram 9: Upplever du/ni att omfattningen på rapportering av årsbokslut 2023 har förändrats jämfört med föregående år?

Upplever du/ni att inriktningen på rapportering av årsbokslut 2023 har förändrats jämfört med föregående år?

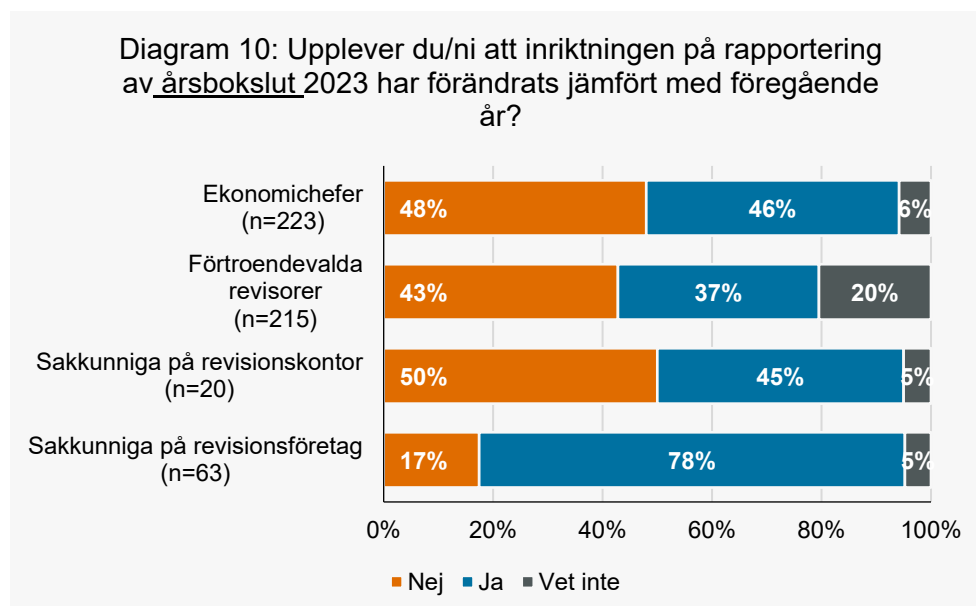
Bland ekonomicheferna angav 48 % att den var oförändrad, medan 46 % ansåg att inriktningen hade förändrats. De som uppgav att inriktningen har förändrats lyfte att nya områden som IT-säkerhet och närståendegranskning har tillkommit och att det finns ett större fokus på processerna.

Hos de förtroendevalda revisorerna svarade 43 % att den var oförändrad, 37 % att den förändrats och 20 % att de inte visste. Flertalet av de som svarade att inriktningen hade förändrats uppgav att granskningen har blivit mer detaljerad och inkluderar nu återkoppling samt förslag på förbättringsåtgärder för intern styrning och kontroll. Några lyfte även att det tillkommit en bredare rapportering med ökat fokus på processer och koncernbokslut. Det nämndes även att rapporteringen till förtroendevalda revisorer har blivit mindre detaljerad.

Bland de sakkunniga på revisionskontor ansåg 50 % att den var oförändrad, medan 45 % ansåg att inriktningen förändrats. Flertalet av

de som uppgav att inriktningen på rapporteringen har förändrats lyfte fram att det sakkunniga yttrandet har tillkommit vilket innebär en mer detaljerad rapportering. En annan utveckling är att förslag på förbättringsåtgärder för intern styrning och kontroll nu utgör en naturlig del av räkenskapsrevisionen. Samtidigt har rapporteringen blivit mer avgränsad och fokuserar enbart på att redovisa avvikelser. Informationen till revisorerna har också minskat avsevärt och rapporterna ger inte längre insyn i hur granskningen har genomförts.

Av de sakkunniga på revisionsföretag ansåg 17 % att den var oförändrad, medan 78 % ansåg att inriktningen förändrats. Några av de som uppgav att den har förändrats lyfte fram att det har blivit en större andel noteringar kring rutinhantering av ekonomin inklusive attestflöden. Rapporteringen har blivit mer formell och standardiserad vilket har resulterat i fler rapporter än tidigare. Rapporterna innehåller nu mer revisionspråk och ger en ökad förståelse för standardens effekter. Det har även blivit ett ökat fokus på avvikelserapportering och intern kontroll. Dessutom innehåller rapporterna nu mer information om kommunens brister och utmaningar.

Frågor om arbetsätt och dialog

I detta avsnitt presenteras svar på ett antal frågor som handlade om arbetsätt och dialog mellan olika grupper inom ramen för räkenskapsrevisionen. I detta avsnitt har olika respondentgrupper tilldelats olika frågor vilket redovisas nedan.

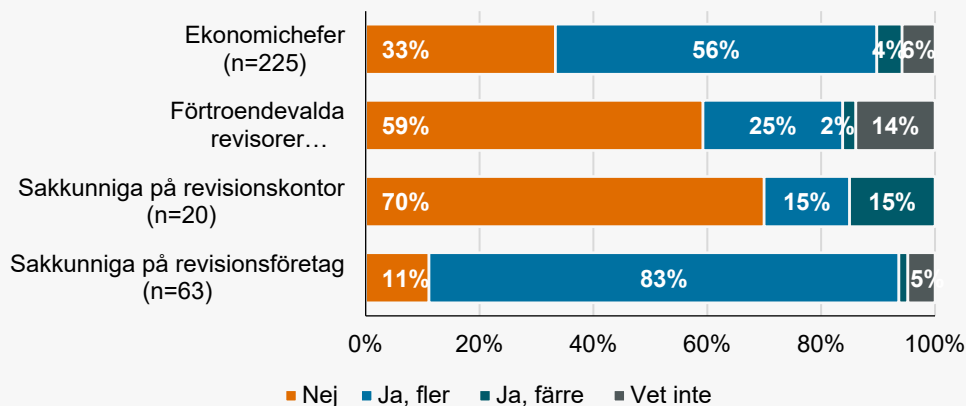
Arbetsätt

Upplever du/ni att revisionen uppmärksammat fler eller färre områden i samband med granskningen av räkenskaperna än tidigare sedan införandet av standard för kommunal räkenskapsrevision?

Samtliga respondentgrupper fick svara. Bland ekonomicheferna uppgav 33 % att det var oförändrat, medan 56 % uppgav att man uppmärksammat fler områden. Av de förtroendevalda revisorerna svarade 59 % att det var oförändrat, medan 25 % svarade att man uppmärksammat fler områden.

Bland de sakkunniga på revisionskontoret uppgav 70 % att det var oförändrat, 15 % att man uppmärksammat fler områden och 15 % att man uppmärksammat färre områden. Bland de sakkunniga på revisionsföretag svarade 11 % att det var oförändrat, medan 83 % ansåg att revisionen uppmärksammat fler områden.

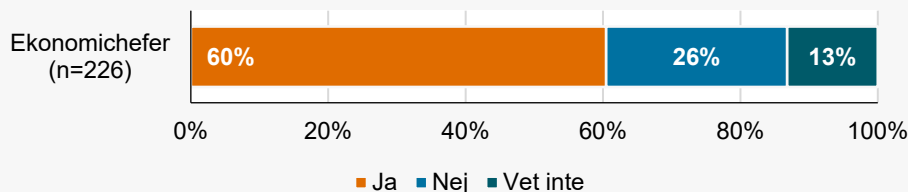
Diagram 11: Upplever du/ni att revisionen uppmärksammat fler eller färre områden i samband med granskningen av räkenskaperna än tidigare sedan införandet av standard för kommunal räkenskapsrevision?

Anser du/ni att de uppgifter som de sakkunniga har begärt ut har varit relevanta?

Denna fråga tilldelades ekonomicheferna. 60 % uppgav att uppgifterna varit relevanta, medan 26 % uppgav att uppgifterna inte varit relevanta. De som uppgav att uppgifterna inte varit relevanta har olika erfarenheter av vilka uppgifter som begärts ut och olika syn på vad som inte varit relevant. Vissa lyfter att urvalet av konton och underlag ibland varit märkligt och flera lyfter att granskningen varit på en väldigt detaljerad nivå. Många menar att en hel del uppgifter som de ombetts lämna in inte handlat om kommunala räkenskaper utan mer varit sådant som man bör efterfråga i en bolagsrevision, exempelvis aktieägarstruktur. Vissa uppger att de själva fått lägga mycket tid på att förklara det kommunala regelverket för de sakkunniga.

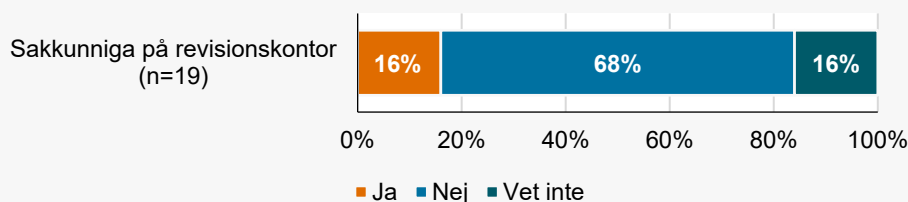
Diagram 12: Anser du/ni att de uppgifter som de sakkunniga har begärt ut har varit relevanta?

Upplever du/ni att standard för kommunal räkenskapsrevision har inneburit att revisionskontoret har fått ett bättre beslutsunderlag till förtroendevaldas revisionsberättelse?

Denna fråga tilldelades de sakkunniga på revisionskontor. 16 % uppgav att de fått ett bättre underlag, medan 68 % svarar att man inte fått ett bättre underlag.

Diagram 13: Upplever du/ni att standard för kommunal räkenskapsrevision har inneburit att revisionskontoret har fått ett bättre beslutsunderlag till förtroendevaldas revisionsberättelse?

Anser du/ni att standard för kommunal räkenskapsrevision är tillräckligt anpassad till den kommunala särarten?

Denna fråga tilldelades samtliga. Bland ekonomicheferna uppgav 28 % att den är tillräckligt anpassad, 31 % att den inte är tillräckligt anpassad och 40 % att de inte visste. Vissa av de som uppgav att standarden inte är tillräckligt anpassad lyfte fram att granskningen upplevts mer inriktad på privata företag med mycket fokus på siffergranskning snarare än på mål. Närståendegranskningen och

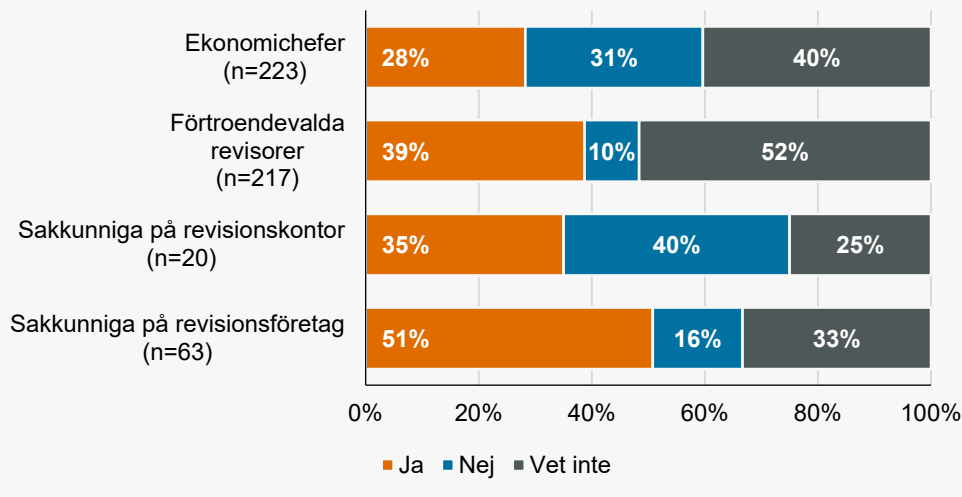
sammanställda räkenskaper har inte anpassats till den kommunala kontexten. Även områden som finansiell leasing, investeringsredovisning och överenskommelser om statsbidrag upplevs som bristfälligt anpassade. Inom HR nämns det att det saknas tillräckligt systemstöd för att generera rapporter på ett korrekt sätt.

Av de förtroendevalda revisorerna svarade 39% att den är tillräckligt anpassad, 10 % att den inte är tillräckligt anpassad och 52 % att de inte visste. Vissa av de som uppgav att den inte är tillräckligt anpassad lyfte fram att kommuner inte är vinstdrivande bolag och det saknas hänsynstagande till kommunala koncerner och en övergripande anpassning till den kommunala särarten. Några lyfter även att kommunen behöver en tydlig beskrivning av hur den nya standarden förbättrar granskningarna och motivering till de ökade kostnaderna.

Bland de sakkunniga på revisionskontoret uppgav 35 % att den är tillräckligt anpassad, 40 % att den inte är tillräckligt anpassad och 25 % att de inte visste. Flertalet av de som menade att den inte är tillräckligt anpassad lyfte att det är orimligt att kräva årliga rutinbeskrivningar och processbeskrivningar då offentlig sektor inte har oändliga resurser. Det lyfts även att man saknar god ekonomisk hushållning och balanskrav i standarden.

Av de sakkunniga på revisionsföretag uppgav 51 % att den är tillräckligt anpassad, 16 % att den inte är tillräckligt anpassad och 33 % att de inte visste. Några av de som menade att den inte är tillräckligt anpassad påpekade att det är viktigt att förtydliga skillnaden mellan de förtroendevalda revisorernas ansvar för intern kontroll och den auktoriserade revisorns ansvar. Flertalet tog även upp att det behövs en tydligare avgränsning av ISA 315. Flera tog upp att instruktionen för granskning av sammanställda räkenskaper inte fungerar i sin nuvarande utformning. Det finns behov av att klargöra ansvaret för sammanställd redovisning samt övriga generella revisionsåtgärder såsom närståendetransaktioner, lagar, regler samt skatter och avgifter. Dessutom saknas enligt svaren förståelse och ekonomiska resurser i kommunerna för att möta de krav som ställs.

Diagram 14: Anser du/ni att standarden för kommunal räkenskapsrevision är tillräckligt anpassad till den kommunala särarten?

Dialog

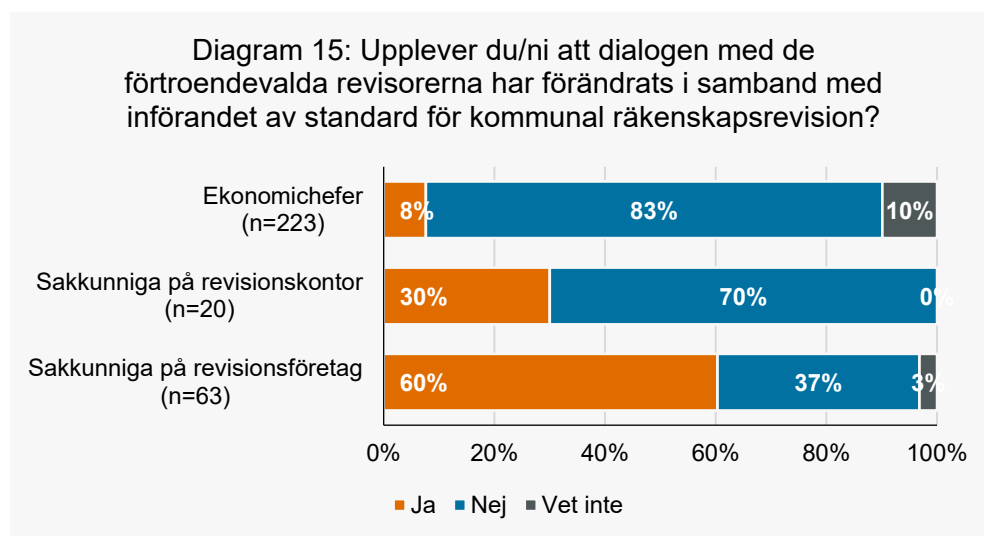
Upplever du/ni att dialogen med de förtroendevalda revisorerna har förändrats i samband med införandet av standard för kommunal räkenskapsrevision?

Denna fråga tilldelades ekonomicheferna, de sakkunniga på revisionskontor samt de sakkunniga på revisionsföretag. Bland ekonomicheferna uppgav 83 % att dialogerna förändrats. Vissa som ansåg att dialogen har förändrats lyfter att de förtroendevalda inte alltid förstår de frågor som de sakkunniga ställer till ekonomiavdelningen vilket har skapat problem i revisionsprocesserna. Vissa lyfter att ekonomicheferna tidigare fick mer information om vad som skulle granskas, men att granskningen nu ofta sker på distans, vilket haft en negativ inverkan på kontakten.

Av de sakkunniga på revisionskontor svarade 70 % att dialogen inte förändrats, medan 30 % svarade att den har förändrats. Flertalet av de som uppgav att den förändrats lyfte fram att det nu finns en närmare och mer fördjupad förståelse för räkenskapsrevisionens uppdrag, dess

syfte, påverkan och betydelse inför beslut och prövning. Andra upplever däremot att dialogen har varit knapphändig och att den inte faller naturligt. Det framkommer också kritik om att det inte har funnits någon information till de förtroendevalda om hur granskningen har genomförts eller vilka iakttagelser som gjorts. Tidigare fick revisorerna löpande information men detta har inte varit lika självklart i den nuvarande processen.

Bland de sakkunniga på revisionsföretag uppgav 37 % att den inte har förändrats, medan 60 % uppgav att den har förändrats. Några av de som svarade att den har förändrats lyfte fram att processerna har hamnat i fokus. Vissa menar även att de förtroendevalda revisorerna har visat sig ha begränsad kompetens att förstå standarden vilket gör det svårt att förklara granskningen för dem. Vissa lyfter även att inriktningen på granskning är nu mindre styrd av de förtroendevalda samt att det pågått många diskussioner kring högre kostnader.

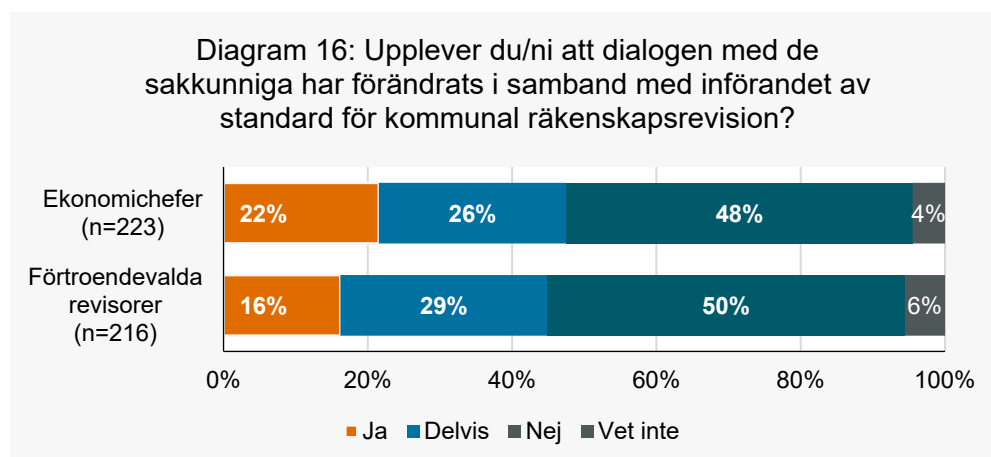

Upplever du/ni att dialogen med de sakkunniga har förändrats i samband med införandet av standarden?

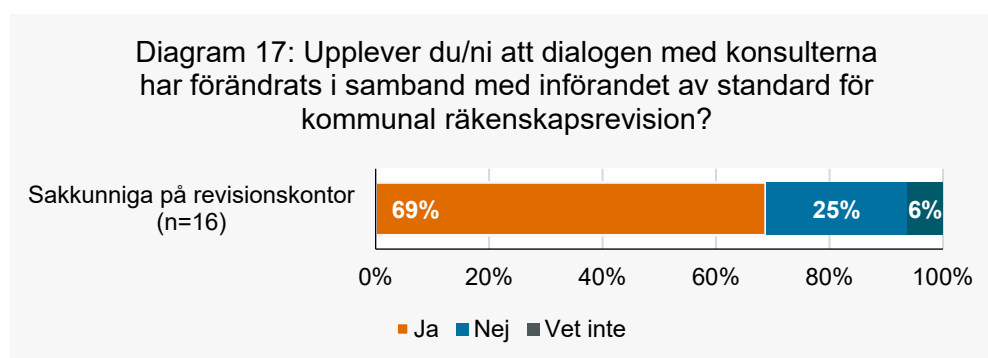
Denna fråga tilldelades ekonomicheferna, de förtroendevalda revisorerna samt de sakkunniga på revisionskontoren. Bland ekonomicheferna uppgav 41 % att dialogen inte förändrats, medan 55

% uppgav att den förändrats. Några av de som anser att den har förändrats påpekar att dialogen har breddats och att antalet frågor har ökat kraftigt vilket gjort kommunikationen mer "tuff och tidskrävande". Även här lyfter några att de som granskar inte alltid varit tillräckligt insatta i det kommunala regelverket vilket tvingat cheferna att lägga tid på att förklara hur kommunala processer fungerar. Tidsplanerna har ofta inte hållits och det har förekommit diskussioner om nya rutiner där de sakkunniga endast hänvisat till standarden vid frågor. Samtidigt nämner flera att dialogerna snarare varit mer djupgående och fokuserat på att man ska få ett gott samarbete sinsemellan.

Av de förtroendevalda revisorerna svarade 50 % att dialogen är oförändrad, 16% att den är förändrad och 29 % att den förändrats delvis. Flertalet av de som uppgav att dialogen har förändrats lyfte fram att vissa upplever att mer tid nu ägnats åt slutprodukten och att en fördjupad dialog har utvecklats till det bättre. Samtidigt nämns att yrkesrevisorerna enbart lutar sig mot standarden och integrerar inte de förtroendevalda i sin bedömning. Det har också förekommit diskussioner om den ökade kostnaden och en mer detaljerad dialog. Vissa upplever att dialogen har förbättrats med en bättre förståelse för den ökade granskningen medan andra känner att den har blivit sämre, stelare och mer styrd.

Bland de sakkunniga på revisionskontoren uppgav 25 % att dialogen med konsulterna inte förändrats, medan 69 % uppgav att den har förändrats. Vissa av de som uppgav att den har förändrats lyfter fram att det nu finns ett större fokus på konsultens rättigheter och behov av att säkra upp sig mot Revisorsinspektionen. Konsulterna arbetar mer självständigt men det har även förts fler dialoger för att hitta nya arbetssätt.

Utvecklingsbehov

Alla respondenter fick i slutet av enkäten möjlighet att i öppna svar ge förslag till utveckling av standarden.

Ekonomichefer

Totalt kom det in 96 stycken förslag från ekonomicheferna. Ett återkommande förslag handlar om att anpassa revisionsstandarden bättre till den kommunala särarten. Standarddokumenten som yrkesrevisorerna skickar ut lyfts som ett område med potential för förbättring. Genom att exempelvis använda mallar på svenska skulle revisionsbyråerna kunna göra dokumenten mer relevanta och samtidigt göra det enklare för förtroendevalda att förstå innehållet.

Flertalet nämner de kraftigt ökade kostnaderna för räkenskapsrevisionen och lyfter behovet av ökad konkurrens inom den kommunala revisionen vilket skulle kunna bidra till mer kostnadseffektiva lösningar. I anslutning till detta lyfter vissa även vikten av att fastställa en lämplig nivå för exempelvis stickprov så att

dessa inte blir för omfattande men ändå tillräckliga för att säkerställa en ändamålsenlig granskning.

Det finns en tydlig efterfrågan på en bättre dialog mellan alla aktörer under hela revisionsprocessen för att skapa ett mer flexibelt och transparent samarbete.

Dokumentationskraven lyfts som ett område där förbättringar behövs. Flertalet betonar vikten av att se över dessa krav för att minska administrationen och underlätta det praktiska arbetet för kommunerna.

Förtroendevalda revisorer

Totalt inkom 111 stycken utvecklingsförslag från de förtroendevalda revisorerna. Ett centralt område som lyfts fram är utbildning. De ser ett tydligt behov av mer utbildning för kommunala revisorer, politiker och tjänstepersoner i syfte att skapa en djupare förståelse för de ökade kostnaderna och resursbehoven inom revisionsarbetet.

Ekonomiska resurser är ett ytterligare framträdande tema där de önskar mer konkret information om framtida kostnader då de anser att de årliga granskningarna av dokumentation och processer har blivit alltför kostsamma. Här påtalas också ett behov av tydligare kommunikation kring vad de stigande kostnaderna innebär för de förtroendevalda revisorerna. Det framkommer även ett förslag om att erbjuda stöd vid upphandling av konsulttjänster för att kunna säkerställa att upphandlingar sker på ett korrekt och effektivt sätt. Många förtroendevalda revisorer betonar att de är nya i sina roller vilket gör det svårt att dra långtgående slutsatser om standardens effekter.

Sakkunniga på revisionskontor

Totalt kom det in 14 utvecklingsförslag från revisionskontor. Flera av förslagen handlar om tydligare kommunikation och bättre samarbete mellan de inblandade aktörerna. Det efterfrågas större tydlighet i kommunikationen kring förändringar samt en förbättrad dialog mellan

alla berörda aktörer. En gemensam förståelse och samsyn anses avgörande för att säkerställa en smidigare och mer effektiv process.

Kostnadsfrågor är ett annat återkommande tema. Många upplever problem med de ökade kostnaderna och uttrycker att kraven på årlig granskning av samtliga delar är för strikta. Det anses inte vara rimligt att rutiner och processbeskrivningar granskas varje år och det finns en önskan om att lätta på dessa krav för att minska den administrativa och ekonomiska bördan.

Några efterfrågar även en standardiserad mall för avrapportering vilket skulle göra det enklare att rapportera på ett enhetligt sätt. Slutligen föreslås att standarden bör vara oberoende av Revisionsinspektionen för att säkerställa en mer kommunalt anpassad revisionsprocess.

Sakkunniga på revisionsföretag

Totalt kom det in 41 utvecklingsförslag från yrkesrevisorerna på revisionsföretag. Flertalet lyfter behovet av ett bättre samspel med kommunerna. Det behövs tydligare information och utbildning till kommunerna om syftet med den nya standarden och de ökade resurser som krävs för att implementera den. För att underlätta denna process efterfrågas en tydligare förberedelse av kommunerna för att möta kraven särskilt när det gäller intern kontroll och dokumentation.

Vissa föreslår att räkenskapsrevisionen bör frikopplas helt från de förtroendevalda revisorerna för att säkerställa en mer oberoende och professionell granskning. Dessutom anses det att de sammanställda räkenskaperna behöver förtydligas och det finns förslag om att ISA 600 bör införas för att skapa en enhetlig standard vid koncernrevision. Det finns även en oro för att balanskravsresultatet och principen om god ekonomisk hushållning inte omfattas tillräckligt i den nuvarande granskningen. Det lyfts fram att granskningen bör kopplas närmare till mål och bedömningen av balanskrav så att dessa aspekter blir en tydligare del av revisionen.

Många lyfter att kommuner har ännu inte fått en ökad budget trots de högre kostnader som revisionen medför och dessa ökade kostnader riskerar att tränga undan möjligheten till fördjupade granskningar inom verksamhetsrevisionen.

Arbetet framåt

Flera av respondenterna har uttryckt behov av olika insatser där vi ser att kompetenshöjande insatser behövs för att öka förståelsen och möta kraven på standarden. Vi bedömer att många av de synpunkter som framkommit av denna enkät, handlar om brister i kommunikation/dialog mellan de olika parterna såväl inför, under och efter granskning.

Med anledning av detta avser SKR, FAR och Skyrev att initiera olika aktiviteter för samtliga grupper. Det innebär bland annat:

- Informations- och utbildningsinsatser.
- Förtydliganden i standarden om exempelvis intern kontroll, processer och rutiner.
- Övervägande om att utveckla granskning av god ekonomisk hushållning och uttalande om balanskravet i standarden, alternativt på annat sätt.
- Övervägande om behovet av större anpassning till kommunal särart.

Målet för oss är att vi framgent ska ha en standard som säkerställer en kvalitativ granskning som skapar nytta för kommuner och regioner och dess medlemmar.

Bilaga 1 - frågorna i enkäten

Följande frågor ställdes till ekonomichefer:

- Känner du till att det har kommit en ny standard för kommunal räkenskapsrevision?
- Har du fått information om den nya standarden för kommunal räkenskapsrevision?
- Från vem har du fått information om den nya standarden för kommunal räkenskapsrevision?
- Anser du att de uppgifter som de sakkunniga har begärt ut har varit relevanta?
- Ange vilken typ av uppgifter de sakkunniga har begärt som du inte anser är relevanta.
- Upplever du att dialogen med de sakkunniga har förändrats i samband med införandet av standard för kommunal räkenskapsrevision?
- På vilket sätt har dialogen med de sakkunniga förändrats?
- Upplever du att dialogen med de förtroendevalda revisorerna har förändrats i samband med införandet av standard för kommunal räkenskapsrevision?
- På vilket sätt har dialogen med de förtroendevalda revisorerna förändrats?

Följande frågor ställde till de förtroendevalda revisorerna:

- Känner ni till att det har kommit en ny standard för kommunal räkenskapsrevision?
- Har ni fått information om den nya standarden för kommunal räkenskapsrevision?
- Från vem har ni fått information om den nya standarden för kommunal räkenskapsrevision?
- Upplever du/ni att dialogen med de sakkunniga har förändrats i samband med införandet av standard för kommunal räkenskapsrevision?
- På vilket sätt har dialogen med de sakkunniga förändrats?

Följande frågor ställdes till sakkunniga på revisionskontor:

- Har ditt revisionskontor gjort granskning på egen hand enligt KISA eller köpt granskningen av ett eller flera revisionsföretag?
- Hur har ni upphandlat räkenskapsrevision?

- Upplever du att dialogen med de förtroendevalda revisorerna har förändrats i samband med införandet av standard för kommunal räkenskapsrevision?
- På vilket sätt har dialogen med de förtroendevalda revisorerna förändrats?
- Upplever du att dialogen med konsulterna har förändrats i samband med införandet av standard för kommunal räkenskapsrevision?
- På vilket sätt har dialogen med konsulterna förändrats?
- Upplever du att standard för kommunal räkenskapsrevision har inneburit att revisionskontoret har fått ett bättre beslutsunderlag till förtroendevaldas revisionsberättelse?

Följande frågor ställdes till sakkunniga på revisionsbyråer:

- Ange den roll som passar på dig
- Har du medverkat i att ge information till förtroendevalda revisorer i kommuner/regioner om införandet av ny standard för kommunal räkenskapsrevision?
- Upplever du att dialogen med de förtroendevalda revisorerna har förändrats i samband med införandet av standard för kommunal räkenskapsrevision?
- På vilket sätt har dialogen med de förtroendevalda revisorerna förändrats?

Följande frågor ställdes till samtliga grupper:

- Upplever du/ni att omfattningen på granskning av delårsrapport 2023 har förändrats jämfört med föregående år?
- Upplever du/ni att inriktningen på granskning av delårsrapport 2023 har förändrats jämfört med föregående år?
- Upplever du/ni att budgeten för granskning av delårsrapport 2023 har förändrats jämfört med föregående år?
- Upplever du/ni att omfattningen på rapportering av delårsrapport 2023 har förändrats jämfört med föregående år?
- Upplever du/ni att inriktningen på rapportering av delårsrapport 2023 har förändrats jämfört med föregående år?
- Upplever du/ni att omfattningen på granskning av årsbokslut 2023 har förändrats jämfört med föregående år?
- Upplever du/ni att inriktningen på granskning av årsbokslut 2023 har förändrats jämfört med föregående år?
- Upplever du/ni att budgeten för granskning av årsbokslut 2023 har förändrats jämfört med föregående år?
- Upplever du/ni att omfattningen på rapportering av årsbokslut 2023 har förändrats jämfört med föregående år?

- Upplever du/ni att inriktningen på rapportering av årsbokslut 2023 har förändrats jämfört med föregående år?
- Upplever du/ni att revisionen uppmärksammat fler eller färre områden i samband med granskningen av räkenskaperna än tidigare sedan införandet av standard för kommunal räkenskapsrevision?
- Anser du/ni att standard för kommunal räkenskapsrevision är tillräckligt anpassad till den kommunala särarten?
- Inom vilka områden saknas anpassningar till den kommunala särarten?
- Vilka utvecklingsbehov ser du/ni kopplat till standard för kommunal räkenskapsrevision?